

บทที่ 4

แบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและการปลูกฝังบุคลิกภาพของเด็ก

ขอบข่ายของเนื้อหา

1. แบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ผู้นำครอบครัวไม่ควรปฏิบัติ
2. ลักษณะที่ควรปลูกฝังในการอบรมเลี้ยงดูบุตร
3. ความหมายของบุคลิกภาพ
4. องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาทางบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็ก
5. บุคลิกภาพที่ควรปลูกฝังให้กับเด็ก
6. สรุป
7. คำถามและกิจกรรมประกอบท้ายบทที่ 4

จุดประสงค์ในบทที่ 4

เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ

1. บอกลักษณะที่ควรปลูกฝังในการอบรมเลี้ยงดูบุตรได้
2. อธิบายความหมายของบุคลิกภาพ และองค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กได้
3. สรุปสาระสำคัญของแบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและการปลูกฝังบุคลิกภาพของเด็กได้

บทที่ 4

แบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรและการปลูกฝังบุคลิกภาพของเด็ก

1. แบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ผู้นำครอบครัวไม่ควรปฏิบัติ

ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อให้เติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ถือว่าเป็นความสำเร็จของครอบครัวและเป็นความมุ่งหวังที่สำคัญของบิดามารดา จากการศึกษาของนักจิตวิทยาได้แบ่งแบบแผนของการเลี้ยงดูบุตรไว้เป็น 4 ลักษณะที่ไม่ควรยึดถือปฏิบัติคือ

1.1 ลักษณะการเลี้ยงดูแบบไม่ยอมรับ

ลักษณะนี้เด็กที่เกิดมาไม่เป็นที่ต้องการของบิดามารดา ซึ่งแสดงออกได้หลายแบบ เช่น คลอดแล้วทิ้งไว้ตามโรงพยาบาลซึ่งเป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผย และบางครั้งบิดามารดาอาจทำอย่างไม่เปิดเผย แต่ก็ให้ผลในบั้นปลายเช่นเดียวกัน เช่น การส่งไปอยู่โรงเรียนประจำหรือการให้อยู่กับคนรับใช้ หรือบิดามารดาให้เงินทองหรือวัตถุทุกอย่างแก่เด็ก นอกจากความรักที่เด็กเฝ้ารอ ผลจากการเลี้ยงดูแบบนี้ เด็กจะแสดงออก 2 วิธี คือ

1. เด็กยอมรับความชิงชังจากบิดามารดาโดยไม่แสดงปฏิกิริยาใด ๆ เด็กจะกลายเป็นคนที่ชอบปลีกตัวไปอยู่คนเดียวเงียบ ๆ เงียบขรึม ซ้ำฉลาด และหนีสังคม เป็นต้น
2. เด็กจะเกิดความก้าวร้าวในสังคม พวกนี้จะมีความกระตือรือร้นสูง ขี้ฉ้อฉล ริษยา หรือบางคนมีพฤติกรรมที่ต่อต้านบิดามารดา บางคนจะไม่ยอมใช้ชื่อที่บิดามารดาตั้งให้

1.2 ลักษณะการเลี้ยงดูแบบรักลูกเกินไป

ลักษณะนี้บิดามารดาจะแสดงออก 3 ลักษณะ คือ

1. สัมผัสหรือใกล้ชิดทางกายมากเกินไป เช่น แม่ต้องอยู่ใกล้ชิดลูกตลอดเวลา ไม่ยอมให้ลูกคลาดสายตา
2. เห็นลูกเป็นเด็กอยู่ตลอดเวลา
3. บ้องกั้นและขัดขวางวุฒิภาวะทางสังคม เช่น จะคอยแนะนำสั่งสอนอยู่ตลอดเวลา เลือกรวิชาเรียนให้ ไม่ยอมให้ไปไหนมาไหนคนเดียว เป็นต้น

ผลการเลี้ยงดูลักษณะนี้ ทำให้เด็กกลายเป็นคนเข้าเพื่อนฝูงไม่ได้ ซื่อๆ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีความสุขทางใจ มีความรู้สึกอ้างว้าง เด็กพวกนี้มักเป็นผู้สนใจการเรียน ไม่กระทำความผิด สนใจที่จะทำกิจกรรมที่ทำเพียงคนเดียว ลักษณะเช่นนี้อาจจะเป็นสาเหตุของผู้ป่วยโรคจิต และมีลักษณะอาการทางจิตแพทย์เรียกว่า เด็กติดแม่ และมักแสดงตนเป็นคนขี้โรค เช่น ปวดศีรษะ ระบบย่อยอาหารไม่ดี อ่อนเพลีย มีอาการโรคประสาท มีความหวาดระแวงและมีความวิตกกังวลสูง

1.3 ลักษณะของการเลี้ยงดูแบบควบคุมเกินไป

การเลี้ยงดูแบบนี้ เป็นเพราะบิดามารดาเป็นบุคคลที่มีความคาดหวังสูง และต้องการความสมบูรณ์แบบของชีวิต จึงได้เข้มงวดกวดขันกับเด็ก และกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้เด็กกระทำเพื่อจะให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งเป็นการฝึกนิสัยตั้งแต่อายุน้อย เช่น ต้องแต่งกายสะอาด อยู่ในโอวาทและกฎเกณฑ์ที่ตายตัวของการดำเนินชีวิต

ผลจากการเลี้ยงดูลักษณะนี้ คือ

1. เด็กที่มีความสามารถใกล้เคียงกับความมุ่งหวังของบิดามารดาแล้ว จะเป็นบุคคลที่มีแรงขับ (drive) สูง และมักประสบความสำเร็จในชีวิต แต่มักมีพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะไม่ค่อยมีความสุขในชีวิต มีความกังวลเคร่งเครียดดูเหมือนไม่ค่อยมีเวลาพักผ่อน

2. เด็กที่มีความสามารถต่ำ จะแสดงพฤติกรรมโดยหนีสถานการณ์นั้น ๆ และในบางครั้งจะหลุดไปเพื่อเอาใจบิดามารดา เด็กจะกลายเป็นคนที่มีอาการกังวลใจ สงสัย รู้สึกเป็นปมด้อย และบางครั้งมีอาการของโรคประสาท

1.4 ลักษณะของการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

การเลี้ยงดูแบบนี้เด็กจะเป็นคนไม่มีระเบียบวินัย ก้าวร้าวมีการต่อต้านบุคคลอื่น ทำทุกอย่างตามใจตนเอง เข้ากับคนอื่นยากไม่ค่อยมีผู้อื่นต้องการคบเป็นเพื่อน มักจะเข้าร่วมกลุ่มกับเด็กที่มีพฤติกรรมเช่นเดียวกับตน เป็นต้น

2. ลักษณะที่ควรปลูกฝังในการอบรมเลี้ยงดูบุตร

สำหรับการอบรมเลี้ยงดูที่มุ่งหวังให้บุตรเป็นผู้มีคุณภาพ คือให้มีทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิตสมบูรณ์ มีความรับผิดชอบ รู้จักการตัดสินใจ การใช้แบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวในระบอบประชาธิปไตยนั้น ควรประกอบไปด้วยคุณลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู ดังนี้

2.1 ให้ความสนใจต่อสุขภาพทางร่างกาย ผู้ที่มีสุขภาพร่างกายดี คือผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง ผิวพรรณผ่องใสและปราศจากโรคภัยไข้เจ็บใด ๆ

2.2 ให้ความสนใจต่อสุขภาพจิต ผู้ที่มีสุขภาพจิตดี คือผู้ที่รู้สึกสบาย สามารถใช้ความคิดได้อย่างดี ประพฤติดีและมีประสิทธิภาพ

2.3 ส่งเสริมการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่กับผู้อื่นได้

2.4 ส่งเสริมการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ทำตนให้ได้รับประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมตามสมควร เมื่อมีสิ่งแวดล้อมไม่ดีก็พยายามหาทางแก้ไขให้ดีที่สุดที่จะทำได้โดยไม่ยอมถูกกลืน

2.5 ส่งเสริมการทำประโยชน์ให้ผู้อื่น เป็นผู้ที่สามารถทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้และไม่ยอมเป็นเครื่องมือของผู้ที่มีความคิดชั่วร้าย ในบางโอกาสจำเป็นก็อาจสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.6 การรับประโยชน์จากผู้อื่น ผู้ที่อยู่ในสังคมควรจะได้รับบริการต่าง ๆ จากสังคมบ้าง เพื่อช่วยให้สังคมได้เพิ่มบริการและปรับปรุงบริการให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น

2.7 ส่งเสริมความรับผิดชอบ ต้องอบรมเด็กให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใดจะต้องรับผิดชอบทำงานนั้นให้สำเร็จอย่างดีที่สุด

2.8 ส่งเสริมการรู้จักตัดสินใจ ในความเป็นอยู่ของชีวิตประจำวันทุกคนจำเป็นต้องมีการตัดสินใจ ถ้าตัดสินใจไม่ได้อาจทำให้เกิดผลเสียหายขึ้นแก่บุคคลและส่วนรวมได้

2.9 ส่งเสริมการบังคับตนเอง ผู้ที่จะไปปกครองคนอื่น จะต้องสามารถปกครองตนเองได้ และสามารถบังคับตนเองได้

2.10 ส่งเสริมการใช้สิทธิและทำหน้าที่ สิทธิคือสิ่งที่ได้มา และเมื่อได้แล้ว บุคคลผู้นั้นต้องมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติจึงต้องฝึกให้เด็กรู้จักใช้สิทธิ และทำหน้าที่ของตนให้ได้อย่างถูกต้อง

2.11 ส่งเสริมความคิดริเริ่ม เป็นสิ่งจำเป็นมาก โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่เป็นหัวหน้า จึงควรฝึกให้เด็กได้มีความคิดริเริ่ม ทดลอง ค้นคว้าหาของใหม่ และช่วยสนับสนุนความคิดริเริ่มที่เป็นประโยชน์ให้เป็นผลสำเร็จ เพื่อช่วยให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติตน

2.12 ส่งเสริมการพึ่งตนเอง คือการที่สามารถดูแลตนเอง และช่วยตนเองได้ในเรื่องต่าง ๆ อาจเริ่มต้นช่วยตนเองในกิจวัตรประจำวัน จนถึงเรื่องสำคัญ ๆ อื่น ๆ

2.13 ส่งเสริมการเป็นที่เชื่อถือสำหรับผู้อื่น ผู้ที่รักษาคำพูด คือเมื่อรับปากว่าจะทำอะไรแล้ว ก็ทำตามนั้น ย่อมทำให้ผู้อื่นเชื่อถือและไว้วางใจ

2.14 ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลผู้นั้น

แน่ใจว่าตนรู้มากพอ มีความชำนาญพอในสิ่งที่ตนต้องทำ เมื่อมีความมั่นใจเกิดขึ้น ก็เกิดความกล้า ช่วยให้การนั้นได้ดี และรวดเร็วการลั้งเลท้อถอยก็หมดไป

2.15 ส่งเสริมความเป็นผู้นำและผู้ตาม ในสังคมเสรีประชาธิปไตยผู้นำจะไม่นำอยู่ตลอดเวลา และผู้ตามก็จะไม่ตามอยู่ตลอดเวลา ย่อมมีการผลัดกันเป็นผู้นำและผู้ตาม ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องทำได้ทั้งสองลักษณะ การนำที่ถูกต้อง จะต้องรู้จักบุคคลที่จะทำงานด้วย สามารถแนะแนวและนำความสามารถของบุคคลที่เราทำงานด้วยมาใช้ในการปฏิบัติงานได้เต็มที่ ผู้นำที่ดีย่อมจะรับฟังผู้ที่มีอาวุโสหรือคุณวุฒิน้อยกว่าตน ต้องเป็นผู้มีเหตุผลและเลือกทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

อย่างไรก็ตามการอบรมเลี้ยงดูบุตรนั้น มีอจางวางหลักเกณฑ์ที่ได้ตายตัวเสมอไป ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะและสภาพแวดล้อม ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่ก็อาจจะสรุปได้ว่าความรักอันแท้จริงของบิดามารดาจะเป็นหลักของความสุขในครอบครัว เด็กจะเติบโตอยู่ในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยการยอมรับ ซึ่งจะทำให้เด็กรู้จักควบคุมตนเอง และรู้จักวางระเบียบข้อบังคับให้ตนเองอย่างมีเหตุผล เป็นต้น

สำหรับลักษณะของบ้านหรือลักษณะของครอบครัวที่มีความสุขนั้นควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน คือทั้งพ่อและแม่เข้าใจกันดี พ่อแม่เข้าใจลูกของตนดี และลูกก็เข้าใจพ่อแม่ของตนดี

2. มีส่วนร่วมอยู่ด้วยกันและกัน คือการคิดว่าทุกคนมีสิทธิในบ้านร่วมอยู่ ร่วมคุย ร่วมกิจการ และร่วมใช้ทุกอย่างภายในบ้าน ทุกอย่างด้วยกัน ทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านเป็นสมบัติที่ทุกคนพึงจะรักหวงแหนและรู้จักเก็บรู้จักรักษา ฝึกการรักษาทรัพย์สิน เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์

3. มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจกันต้องประกอบด้วยความซื่อสัตย์ ความเชื่อถือ ความเคารพนับถือ ความภักดี และความจริงใจต่อกัน ปราศจากความอิจฉา ริษยา การกลั่นแกล้งและกล่าวหากันผิด ๆ การระแวงสงสัยกัน หรือการคิดที่จะทำลายกัน

4. รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว การเป็นคนรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวจะช่วยให้รู้จักให้อภัย ไม่เคร่งครัดเรื่องระเบียบวินัยจนเกินไปหรือเอาจริงเอาจังกับเรื่องที่ไร้สาระจนเกินไป ซึ่งจะทำให้ไม่อาจอยู่ร่วมกับใครได้อย่างเป็นสุข

5. แสวงหาสิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ ให้มีขึ้นในครอบครัว การทำสิ่งใหม่ ๆ ให้แปลกตา

ตื่นใจขึ้นภายในบ้าน จะช่วยสร้างอารมณ์ให้เกิดความสุขและรื่นเร่แจ่มใสได้

6. การมีอารมณ์ขัน อารมณ์ขัน ความยิ้มแย้มแจ่มใส จะช่วยให้คนเราสนิทสนมกันได้ดี ช่วยสร้างมิตรภาพ แสดงถึงความเป็นกันเอง ช่วยระบายอารมณ์ ช่วยแก้ปัญหาในใจ ช่วยให้ได้ชัยชนะทำให้กิจการลุ่ล่งไปด้วยดี ช่วยให้มีอายุยืน ช่วยให้สวยและสดชื่นอยู่เสมอ และช่วยให้ชีวิตในครอบครัวราบรื่นไปด้วยดีเสมอ

การที่จะมีบ้านดี มีครอบครัวดี มิใช่เป็นหน้าที่ของแม่แต่ผู้เดียว พ่อจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องร่วมในการสร้างบ้านให้ดีและสร้างครอบครัวให้ดีด้วย เพราะพ่อมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจของลูกมากพอ ๆ กับแม่ เด็กที่เกิดในครอบครัวที่ดีที่พ่อและแม่รักใคร่กันดี ให้ความรักให้ความสนใจแก่ลูกของตนอย่างดี พ่อแม่ให้ความเอ็นดูสงสาร ช่วยเหลือกัน สนับสนุนส่งเสริมกันให้ทำความดี รู้จักให้อภัยกัน เมตตาปรานี ทะนุถนอมกันและกัน ลูกย่อมจะได้เรียนรู้ความรู้สึกและทำที่อันควรจะมีแก่ตน แก่ผู้อื่น และแก่สังคม ลูกที่เกิดในครอบครัวดีจึงแน่ใจได้ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และมีครอบครัวที่มีความสุขของตนได้ต่อไปในวันหน้า

3. ความหมายของบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพ หมายถึง¹ คุณภาพของพฤติกรรมทั้งหมดของบุคคล รูปลักษณะและการผสมกลมกลืนกันของพฤติกรรมที่รวมกันออกมา อาจเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้หรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ก็ตาม รวมทั้งวิธีแสดงออกในแต่ละเรื่อง และทุกสิ่งที่ย่อมอยู่ด้วยกันในบุคคลนั้น

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในตัวบุคคล หรือผลรวมของพันธุกรรมและประสบการณ์ทั้งหมดของแต่ละบุคคล บุคลิกภาพไม่ใช่สิ่งคงที่ตายตัว แต่สามารถปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะของสิ่งแวดล้อมได้

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่สร้างลักษณะนิสัย หรือบุคลิกภาพของเด็ก ในแต่ละครอบครัวต่างก็มีวัฒนธรรม หรือวิถีดำเนินชีวิตเป็นของตนเองโดยเฉพาะ การอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นเครื่องมือที่สร้างบุคลิกภาพให้แก่เด็ก ความรู้สึก ความสัมพันธ์ และเจตคติของผู้ใหญ่ที่มีต่อเด็ก รวมทั้งเจตคติทั่วไปของผู้ใหญ่และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่ มีส่วนสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูที่ผู้ใหญ่ให้แก่เด็ก สรุปได้ว่า บรรยากาศในบ้านนั่นเองที่ช่วยเสริมสร้างกล่อมเกลาบุคลิกภาพของเด็ก

¹ Jersild, Arthur T., *Child Psychology* (New York : Prentice-Hall Inc., 1947), p. 575

4. องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็ก

มีองค์ประกอบ 5 ประการที่มีผลต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็ก คือ

4.1 ความรักของมารดา ถ้ามารดามีความต้องการบุตร บุตรก็จะได้พื้นฐานทางอารมณ์และทางสังคมต่อไปด้วย เพราะว่ามารดาที่ได้บุตรสมความปรารถนา ย่อมจะตื่นเต้นดีใจและเฝ้าฟูมฟักทะนุถนอมด้วยความรักอันสุดซึ้ง การปฏิบัติใด ๆ ของมารดา ย่อมถ่ายทอดไปถึงบุตรด้วย ทำให้เด็กรู้สึกว่าเป็นที่ต้องการของครอบครัวจึงมีความสุขและความอบอุ่นมั่นคงปลอดภัย ความรู้สึกของเด็กดังกล่าวนี้จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก คือทำให้เด็กเป็นคนร่าเริงแจ่มใส เชื่อมมั่นในตนเอง พึ่งตนเองได้

4.2 ความรักของบิดา ความต้องการมีบุตรของบิดาก็มีความสำคัญต่อบุตร เช่นเดียวกับความต้องการของมารดา จะต่างกันบ้างก็ตรงที่ว่าบิดาไม่มีใครมีเวลาได้อุ้มชูหรืออยู่ใกล้ซิดบุตรเท่ามารดา แต่ถ้าบิดาแสดงความรักใคร่ให้เด็กได้รู้สึกเช่นเดียวกับที่เด็กมีความรู้สึกต่อมารดาด้วยแล้ว เด็กย่อมจะเติบโตไปตามศักยภาพของตนได้มากขึ้น บิดาที่ทำตนเป็นเพื่อนบุตร เข้าร่วมกิจกรรมและแนะนำทักษะเฉพาะอย่างให้บุตร เป็นที่ปรึกษาความข้องคับใจแก่บุตร จะเป็นผู้ที่ทำให้บุตรสามารถดำเนินชีวิตได้เหมาะสม ในทางตรงข้ามแม้ว่ามารดาจะต้องการบุตร แต่ถ้าบิดายังไม่ต้องการ เพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวยังไม่มั่นคงพอ เด็กก็จะไม่ได้รับความรักเพียงพอเท่าที่ควรจะเป็นไป และอาจทำให้เกิดปมด้อยว่าตนไม่เป็นที่ต้องการก็ได้

4.3 การเลี้ยงดูของมารดา มารดาที่แม้จะรักและต้องการบุตร แต่ไม่มีใครมีโอกาสอยู่ใกล้ซิด ซึ่งอาจจะเป็นเพราะจำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านด้วย ย่อมจะทำให้เด็กขาดความต้องการที่จำเป็นต่อชีวิตไปบ้าง เพราะเด็กต้องได้รับการเลี้ยงดูจากผู้อื่นซึ่งอาจจะไม่เอาใจใส่ดูแลจริงจังก็ได้ หลักจิตวิทยามีว่าเด็กย่อมเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ซิด ฉะนั้นพฤติกรรมใด ๆ ที่เด็กแสดงออกบางครั้งอาจลอกเลียนมาจากผู้ที่เลี้ยงดูตนมาหรืออาจเป็นเพราะเด็กต้องการแสดงให้รู้ว่าตนต้องการได้รับความสนใจความเอาใจใส่และความช่วยเหลือก็ได้เช่น เด็กที่อยู่กับคนเลี้ยงตลอดวันอาจจะถูกคนเลี้ยงตี กินไม่อิ่ม ทำให้เด็กแสดงความก้าวร้าว ตีตึงต่อมารดาเพื่อให้มารดาสนใจและเอาใจใส่ ส่วนมารดาที่เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองนั้น ถ้าไม่เข้าใจลักษณะความเจริญเติบโตทั่วไปของเด็ก ขาดความเข้าใจในความต้องการของเด็กหรือปกป้องเด็กจนมากเกินไป หรือเข้มงวดจนเกินไปก็ทำให้เด็กไม่พัฒนาเท่าที่ควร

เพราะเด็กไม่สามารถปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวัน

4.4 วินัยของบิดาหรือวิธีที่บิดาใช้เพื่อให้บุตรเชื่อฟังคำสั่งสอน เด็กจะเติบโตเป็นคนรู้จักสิ่งควรทำ หรือไม่ควรทำอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับวิธีที่บิดาใช้อบรมสั่งสอนบุตรด้วยครอบครัวใดที่บิดาตั้งกฎข้อบังคับอย่างเข้มงวดให้เด็กประพฤติตาม โดยมีได้คำนึงถึงความต้องการหรือระดับวุฒิภาวะของเด็ก เด็กจะเติบโตเป็นคนที่ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ชอบบอกความคิดเห็น ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง เมื่อถึงคราวที่เด็กจะต้องแก้ปัญหาที่มักทำไปโดยไม่ใครได้ผลเต็มที่นัก แต่ถ้าบิดาใช้วินัยที่ไม่เข้มงวด หรือรักษากฎที่วางไว้ไม่สม่ำเสมอปล่อยบ้างเข้มงวดบ้าง เช่นนี้เด็กจะมีอารมณ์ข้องคับใจ การกระทำอย่างเดียวกันบางคราวก็ถูกดู ถูกทำโทษ แต่บางคราวก็ยอมให้ทำได้ ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ประพฤติตัวไม่ถูก เนื่องจากไม่มีความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าพ่อแม่หวังจะให้เขาเป็นคนเช่นไร และประพฤติดังไร

ส่วนเด็กที่อยู่ในวินัยซึ่งพ่อแม่และตัวเด็กเองคิดร่วมกัน จะเติบโตเป็นคนที่สามารถแก้ไขปัญหาที่มีได้ รู้จักใช้เหตุผล รู้ความจำเป็นที่พึงปฏิบัติ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นเด็กที่ชอบแสดงความคิดเห็นและเป็นนักประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นผู้นำเมื่อต้องเป็นผู้ตามก็ตามอย่างมีเหตุผลไม่มุงาย

4.5 ความรักใคร่ปรองดองกันของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางครอบครัวทำให้นุคลิกภาพของคนเปลี่ยนแปลงได้ เด็กที่พ่อแม่มักทะเลาะวิวาทกัน ทำให้บรรยากาศในบ้านไม่สดใส เด็กจะกลายเป็นคนก้าวร้าว ชอบขัดคำสั่ง พุดจาหยาบคาย ขี้ปด ชอบวิวาท เด็กที่อยู่ในบ้านที่พ่อหรือแม่เป็นโรคประสาท ขี้บ่น เด็กก็มักจะเป็นด้วย เพราะขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ถ้าพ่อแม่ชอบการพนัน ดื่มสุรา เด็กก็อยากทดลองดูบ้าง เป็นทางให้ประพฤติดิฉิดได้ง่าย เด็กที่พ่อแม่เลิกกัน หรือแยกกันอยู่มักจะมีประพฤติดนเป็นพาลเกร ก้าวร้าวรวมกันเป็นแก๊งค์ ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น เพื่อหาทางชดเชยความต้องการที่ตนขาดไป และเพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นสนใจตนนั่นเอง ในทางตรงกันข้าม ครอบครัวที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เห็นอกเห็นใจกัน เด็กจะได้ตัวอย่างที่ดี เกิดความอบอุ่นมั่นคงและไม่มีปมด้อย

นอกจากพ่อแม่ก็มีบุคคลอื่นอีกในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อนุคลิกภาพของเด็ก เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พี่น้อง คนรับใช้ ฯลฯ เพราะเด็กจะเลียนแบบการกระทำและท่าทีของบุคคลเหล่านี้อยู่เสมอ แต่อิทธิพลของบุคคลเหล่านี้จะมีมากน้อยเพียงไรอยู่ที่

- ระยะเวลาที่บุคคลเหล่านั้นอยู่กับเด็ก เป็นเวลานานหรือสั้น

- เด็กมีความรักใคร่บุคคลนั้น ๆ มากน้อยเพียงใด ถ้ารักมากเด็กก็มักอยู่ใกล้ซิด และเลียนแบบมาก

บ้านในอุดมคติที่จะให้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็คือคนทุกคนในบ้านกลมเกลียวสามัคคี หนักถือและเคารพในสิทธิของกันและกัน มีความรับผิดชอบ ไม่กดขี่กัน บ้านที่มีบรรยากาศดี สำหรับเด็กจึงไม่ควรมีญาติพี่น้องอยู่ด้วยกันมากเกินไป เพราะบุคคลเหล่านี้อาจจะตามใจเด็ก ไม่รักษาวินัยที่บิดามารดาวางไว้ ทำให้เด็กเสียได้

5. บุคลิกภาพที่ควรปลูกฝังให้กับเด็ก

เด็กควรได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะต่อไปนี้ ตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็กตอนต้น สำหรับ บุคลิกภาพที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กนั้น เช่น

5.1 ความร่าเริง ความร่าเริงแจ่มใสเป็นคุณลักษณะที่น่านิยม เด็กทุกคนควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นคนร่าเริง ไม่ว่าจะมีความเครียดอะไรเกิดขึ้น การที่จะปลูกฝังคุณลักษณะนี้ได้ ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- การมีสุขภาพดี เด็กที่ป่วยเจ็บเสมอ สุขภาพไม่ดีจะทำให้หน้าตาไม่แจ่มใส เบื่อหน่ายชีวิต

- เด็กชอบเลียนแบบ ความร่าเริงเป็นสื่อติดต่อ เมื่อเด็กเกี่ยวข้องกับคนที่มี หน้าตาแจ่มใสอยู่เสมอ เด็กก็จะรับคุณลักษณะนั้นมาด้วย

- ความร่าเริงแจ่มใสจะมีขึ้นได้ ถ้าเด็กไม่มีความเครียดและความขงคับใจ ที่ไม่จำเป็น สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กหงุดหงิด และเศร้าซึม

5.2 ความกระตือรือร้น เช่นเดียวกับความร่าเริง คือติดต่อและเลียนแบบกันได้ เด็กเล็กย่อมเลียนแบบความกระตือรือร้นของบุคคลที่อยู่ใกล้ซิดได้เร็ว

วิธีการที่จะปลูกฝังคุณลักษณะนี้ให้แก่เด็กเล็กก็คือ พูดยถึงกิจกรรมที่จะมี วางโครงการและร่วมสนุกกับเด็ก แม้ว่าจะเป็นประสบการณ์ที่ง่ายที่สุดก็ตาม ผู้ใหญ่ควรเน้น หรือย้ำสิ่งที่ดี จะทำให้เด็กมองเห็นสิ่งที่ไม่ดีน้อยลง

5.3 อารมณ์ขัน การมีอารมณ์ขันเป็นสิ่งช่วยแก้ความหงุดหงิด และความยากลำบาก ที่มีขึ้นในชีวิตประจำวันได้ อารมณ์ก็เหมือนคุณลักษณะของบุคลิกภาพอื่น ๆ คือ มิใช่พันธุกรรม หรือเกิดขึ้นตามบุญตามกรรม ต้องปลูกฝังให้มีขึ้น เป็นคุณลักษณะที่เลียนแบบกันได้ การอยู่ ใกล้ซิดกับคนที่หัวเราะง่าย และเห็นอะไรที่รื่นรมย์ไปหมด จะทำให้เด็กเลียนแบบได้

เด็ก ๆ ควรได้รับการปลูกปลอบอยู่เสมอ ให้มองเห็นสถานการณ์ใด ๆ เป็น

เรื่องที่ไม่เคร่งเครียดจนเกินไป ทำได้โดยชี้ให้เด็กเห็นความซับซ้อนของสถานการณ์นั้น ๆ ในเวลาเดียวกันก็ไม่ควรจะกล่าวถึงสิ่งที่ไม่ดี

5.4 ความกล้า เด็กต้องการความกล้าที่จะแก้ปัญหา เมื่อเขาต้องยืนหยัดต่อสู้ด้วยตนเองเขาต้องยอมรับการพ่ายแพ้ ความผิดหวัง และมีความเข้าใจยอมรับสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อผิดหวังต้องปรับตัวได้อย่างพึงพอใจมากกว่าที่จะพ่ายแพ้แก่อารมณ์

เด็กทุกคนสามารถเรียนที่จะมีความกล้าขึ้นได้ถ้ามีโอกาส ผู้ใหญ่จึงควรจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กมีความปลอดภัย และพ้นจากอันตราย

เด็กควรได้รับการยกย่องชมเชย แม้ว่าเขาจะแสดงความกล้าเพียงเล็กน้อยก็ตาม การวิจารณ์ว่าช้าลัด หรือกล่าวย่ำว่าเด็กยังเป็นเด็กเล็กอยู่ จะไม่ช่วยปลูกความกล้าขึ้นได้ คำวิจารณ์ของผู้ใหญ่จะเป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กซึมได้ และมีเจตคติเห็นแก่ตัว หรือไม่ก็เป็นคนหลบซ่อนขลาดอาย และไม่กล้าแสดงความรู้สึกนึกคิดใด ๆ ออกมา

5.5 ความไม่เห็นแก่ตัว เมื่อเด็กเล็กไม่สามารถช่วยตัวเองได้ จำเป็นต้องได้รับความเอาใจใส่ และรับความช่วยเหลือเนื่องมาจากผู้อื่น จึงไม่เป็นการประหลาดอะไรที่เด็กเล็กมักเห็นแก่ตัวและถือเอาตัวเองเป็นใหญ่ ลูกหัวปีและลูกโทนมักเป็นเด็กที่เห็นแก่ตัวเพราะว่าพ่อแม่เอาใจใส่ดูแลมากกว่าลูกอื่น ๆ

วิธีการที่จะทำได้ คือ ส่งเสริมให้เด็กแบ่งของเล่นหรือของที่มี ให้รู้จักเมตตาผู้อื่นและให้บริจาคของเล่น เสื้อผ้า หรือของกินบ้างแก่ผู้ที่มีน้อยกว่าและต้องการ หรือให้ความสนใจแก่ผู้อื่น แทนที่จะสนใจในตัวเองอยู่ตลอดเวลา

เด็กจะมีความไม่เห็นแก่ตัวได้ ถ้าเห็นว่าการไม่เห็นแก่ตัวมีคุณค่า การที่เด็กได้รับความพอใจในความไม่เห็นแก่ตัว ไม่ว่าจะป็นโดยได้รับคำขอบใจ ยกย่องชมเชย หรือการให้รางวัลก็ตาม จะส่งเสริมให้เด็กเล็กเป็นคนเห็นแก่ตัวได้

5.6 ความเห็นอกเห็นใจ ความเห็นอกเห็นใจและความไม่เห็นแก่ตัวมักจะคู่กัน คนที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นผู้ที่สนใจในผู้อื่นด้วย ยิ่งกว่านั้น เขายังสามารถคิดได้อีกว่าตัวเขาเองจะรู้สึกอย่างไร ถ้าหากเขาได้ประสบกับเหตุการณ์อย่างที่คุณนั้นกำลังพบอยู่ ความเห็นอกเห็นใจเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับมิตรภาพ คนที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่นจะเป็นผู้ที่มีคนรักใคร่ชอบคบหาด้วย อย่างไรก็ตาม ที่เด็กเล็กไม่สามารถเห็นใจผู้อื่นได้ก็เพราะเด็กมีความโน้มเอียงไปทางเห็นแก่ตัวอยู่แล้ว และยังมีความคิดเห็นที่ยังไม่กว้างขวางอีกด้วย ทำให้นึกถึงผู้อื่นน้อยอยู่

การปลูกฝังความเห็นอกเห็นใจจะทำให้ผลก็เมื่อเด็กมีความคิดคำนึงสูงขึ้น ลองใช้คำถามเด็กว่าเขาจะรู้สึกอย่างไร ถ้าสุนัขที่เลี้ยงไว้ถูกรถทับตาย หรือของเล่นที่ตนชอบ

หายไป ผู้ใหญ่อาจช่วยกระตุ้นให้เด็กมีความคิดคำนึงขึ้นได้

สำหรับเด็กเล็ก บางคราวผู้ใหญ่จำเป็นต้องลงมือกระทำทำให้เด็กเห็นจริงด้วย เพื่อเพิ่มความคิดคำนึงให้แก่เด็ก เช่นถามเด็กว่า “หนูรู้สึกอย่างไรถ้ามีใครมาเหยียบตุ๊กตาของหนู” ถ้าได้คำตอบว่า “หนูไม่เห็นจะรู้สึกอะไรนี่” ก็หมายความว่า เด็กคนนั้นยังไม่สามารถเข้าใจสิทธิและความรู้สึกในฐานะที่เป็นเจ้าของตุ๊กตาที่แท้จริงได้ นอกจากเมื่อใดเด็กรู้สึกเสียใจหรือเสียตายเมื่อนั้นการปลุกฝังความเห็นอกเห็นใจก็ทำได้ง่ายขึ้น

5.7 ความเยือกเย็น คนที่ขี้ตกใจ ประสาทไม่ดีนั้น ไม่เพียงแต่จะทำให้ตัวเองเหนื่อยอ่อนเท่านั้น ยังทำให้คนที่อยู่ใกล้ซิดพลอยเหนื่อยอ่อนไปด้วย ตรงข้าม คนที่เยือกเย็นยอมทำอะไร ๆ ได้ผลดีกว่าและเสียแรงงานน้อยกว่า

วิธีจะสร้างความเยือกเย็นให้แก่เด็กเล็ก ก็คือควบคุมสิ่งแวดล้อมของเด็กให้เด็กได้พบกับความตื่นตกใจน้อยที่สุด ห้องของเด็กไม่ควรมีสิ่งใดรบกวน นอกจากนี้เด็กควรได้มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับผู้มีอารมณ์เยือกเย็น เด็กจะปรับตัวให้เป็นคนเยือกเย็นได้เร็วขึ้น ถ้าเขาได้อยู่กับคนที่ใจเย็น

5.8 ความเชื่อมั่นในตนเอง สาเหตุหนึ่งที่ผู้ใหญ่ปรับตัวไม่ได้ดี ก็คือขาดความมั่นใจในตนเอง เมื่อขาดความมั่นใจในตนเองแล้ว ความรู้สึกที่ติดตามมากก็คือปมด้อย มีเด็กน้อยคนที่จะรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง เห็นได้ชัดจากการที่เด็กรู้สึกยุ่งยากใจ เมื่ออยู่ต่อหน้าคนแปลกหน้าหรือต้องร้องเพลง หรือท่องโคลงให้คนอื่นฟัง แม้แต่ต่อหน้าเพื่อน ๆ ก็ตาม การขาดความมั่นใจในตนเองเป็นช่องทางให้เด็กไม่กล้า และกลัวว่าตนเองไม่มีความสามารถพอ

ความเชื่อมั่นในตนเองจะปลุกฝังให้มีขึ้นไม่ได้ ถ้าเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการจับผิดและขัดแย้งกัน ภาวะแวดล้อมเช่นนี้ทำให้เด็กกลัวมากขึ้น และทำให้เด็กมั่นใจว่าตนมีความสามารถน้อยกว่าที่ตนคิดไว้เสียอีก

มีข้อเสนอแนะอยู่ 3 ประการ ที่จะปลุกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่เด็กเล็ก

1. ให้คำยกย่องชมเชยเมื่อเด็กพยายามทำสิ่งที่ผู้ใหญ่หวังให้เด็กทำ ไม่ว่าจะ เป็นความพยายามที่จะสวมเสื้อเองได้ ต่อแท่งไม้ได้เอง หรือการมีกิริยาสุภาพ การให้คำยกย่องชมเชยจะไม่ทำให้เด็กหลงเหมือนดังที่หลายคนคิด แต่เป็นแนวทางที่จะแนะนำให้เด็กรู้ว่าเขากำลังทำสิ่งที่คนอื่นเห็นชอบด้วย ถ้าเขาได้รับคำยกย่องอยู่บ่อยครั้งอย่างเพียงพอ เด็กจะเริ่มเชื่อในตัวเอง

2. ให้โอกาสเด็กวัดคุณค่าความสามารถของเขาตามที่เขาพอใจ คือให้เด็กเปรียบเทียบผลงานของตนกับเด็กที่เล็กกว่า เด็กเล็กจะแสดงความไม่พอใจ ถ้านำเขาไปเปรียบ

เทียบกับเด็กที่โตกว่า เพราะฉะนั้นควรให้โอกาสเด็กเป็นครั้งคราวที่จะได้ทำกิจกรรมร่วมกับผู้ที่อ่อนกว่า ซึ่งเขาจะได้มีโอกาสทำได้ดีกว่า และได้เปรียบเทียบผลงานของตนกับผู้อื่นทำให้เด็กเองรู้สึกพอใจด้วย

3. ให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตัวเองในเมื่อเขาพร้อมที่จะทำได้แล้ว จริงอยู่การที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือมักจะทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเองบ้าง แต่่าในขณะที่เดียวกันการได้ช่วยตัวเองก็เริ่มเกิดขึ้น วิธีที่จะช่วยได้มากก็คือ พูดย้ำถึงความสามารถของเด็กอื่นหรือของตัวเด็กเองหลาย ๆ ครั้ง จะช่วยให้เกิดการเปรียบเทียบ อยากจะทำให้ได้บ้าง และในที่สุดเกิดความมั่นใจในตนเองขึ้นได้

5.9 การแสดงตน เด็กทุกคนควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นตนเองในเมื่อรู้จักใช้เหตุผลพอ ผู้ใหญ่ควรให้โอกาสเด็กได้เลือกอาหารที่เขาชอบสักหนึ่งหรือสองอย่างที่ให้ประโยชน์แก่เขา หรือให้เลือกเครื่องแต่งกายที่เขาชอบที่เหมาะสมกับเขา หรือให้เลือกทำกิจกรรมที่เขาจะทำได้และเหมาะสมแก่โอกาส เช่นนี้จะช่วยให้เด็กพบปัญหาการเลือกซึ่งจะทำให้เด็กได้ฝึกคิดตัดสินใจเพื่อสิ่งที่ตนต้องการด้วย

นอกจากนี้เด็กควรได้โอกาสที่จะแสดงความรู้สึกของเขาเองในเรื่องต่าง ๆ ด้วยเช่น ถ้าเขาไม่ชอบเล่นกับเด็กข้างบ้าน เขาก็ควรได้รับการฝึกให้รู้จักบอกเหตุผลได้ด้วย แทนที่ผู้ใหญ่จะเป็นผู้บอกเสียเองว่า เด็กคนนั้นชอบรังแกหรือสกปรกไม่ควรคบด้วย

การให้โอกาสเด็กแสดงความคิดเห็นและความรู้สึก จะทำให้เด็กเข้าใจชัดเจนขึ้นว่า คนอื่น ๆ ยอมรับว่าเขานั้นเป็นเอกัตบุคล นับว่าเป็นการเตรียมที่ดีที่สุดสำหรับให้เด็กก้าวไปสู่มาตรฐานทางสังคม เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น หากว่าเมื่อยังเป็นเด็กเล็กเขาไม่ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องนี้ เมื่อโตขึ้นเด็กจะขาดความสามารถในการแสดงคำถามคิดเห็น แสดงตน หรือเลือกตัดสินใจที่เหมาะสมและอาจไม่สามารถจะแก้ไขอุปสรรคหายไปได้

การสร้างบุคลิกภาพของเด็กภายในครอบครัวจะให้ได้ลักษณะนิสัยทั้ง 9 ประการนั้น จะทำได้สำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของสังคม ซึ่งมีครอบครัวเป็นสมาชิกอยู่ส่วนหนึ่งด้วย ปัจจุบันวิถีชีวิตของครอบครัวของไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก จำเป็นที่จะต้องพิจารณาสาเหตุที่ทำให้เปลี่ยน เพื่อหาประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่มีมา

6. สรุป

พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการยอมรับลูกนั้น ลูกจะเป็นผู้ที่เพื่อนฝูงรักใคร่และให้การยอมรับเป็นอย่างดี ชอบเข้าสังคม สนใจการทำงาน มีเพื่อนมาก มองโลกในแง่ดี ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นปรับตัวได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเข้าใจตนเอง (Self Concept) สูง

รู้สึกว่าคุณค่า มีความอบอุ่นปลอดภัย

เฮอร์ลอค (Harlock)¹ ได้รายงานว่าคุณแม่ที่ยอมรับเด็ก คือให้ความรัก ความสนใจ สร้างความอบอุ่นให้เกิดขึ้นในบ้านและเห็นความสำคัญของเด็ก ผลที่ตามมาก็คือ ทำให้เด็ก เป็นคนที่ให้ความร่วมมือ เป็นมิตร ซื่อสัตย์ มีอารมณ์มั่นคง ร่าเริง มีความรับผิดชอบ ระมัดระวัง รักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมเท่า ๆ กับของตนเอง มีความตรงไปตรงมา ไว้วางใจได้ และสามารถเผชิญกับชีวิตด้วยความมั่นใจ มองตัวเองได้อย่างตรงกับความเป็นจริง

นอกจากการอบรมเลี้ยงดูจะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กดังกล่าวมาแล้วยังมีผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยของมอร์โรว์ และ วิลสัน (Morrow & Wilson)² ซึ่งพบว่า ครอบครัวของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเป็น ครอบครัวที่ชอบเกื้อหนุนเด็ก ไม่ใช้อำนาจและยอมอนุญาตให้เด็กกระทำการต่าง ๆ ได้มากกว่า ครอบครัวของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และความสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยให้เด็กมี ความเป็นอิสระและมีพฤติกรรมที่จะฟันฝ่าอุปสรรคได้ดี

การอบรมเลี้ยงดูของคุณแม่มีความสำคัญต่อการปรับตัวของเด็กเป็นอย่างยิ่ง เด็ก ที่พ่อแม่อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ใช้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดู จะเป็นเด็กที่มีอารมณ์ มั่นคง มีเหตุมีผลในการกระทำ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เด็กที่พ่อแม่อบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขัน จะเป็นเด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง ฟุ้งตนเองได้น้อย ไม่กล้าตัดสินใจ มีความวิตก กังวล แต่เป็นคนสุภาพเจ้าระเบียบ และเด็กที่พ่อแม่อบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยหรือ ทอดทิ้ง จะเกิดความรู้สึกว่าเขาขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง เป็นเด็กเกเร ประพฤติตนขัดต่อ ระเบียบวินัย ซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าเด็กคนใดจะสามารถดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมได้โดยปกติสุขหรือไม่ เพียงใด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าเด็กคนใด “ปรับตัว” ได้ดีหรือไม่ดีเพียงใด

7. คำถามและกิจกรรมประกอบท้ายบทที่ 4

1. ท่านจงอภิปรายแบบแผนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ไม่ควรปฏิบัติมาให้เข้าใจ
2. จากเนื้อหาในบทที่ 4 นี้ท่านจงสรุปลักษณะที่ควรปลูกฝังในการอบรมเลี้ยงดู บุตรว่ามีลักษณะอะไรบ้างที่ควรปลูกฝัง
3. สมมติว่าท่านมีครอบครัวและมีบุตรท่านจะใช้แบบแผนใดในการอบรมเลี้ยงดู บุตรของท่าน จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบมาให้ชัดเจน

¹ Hurlock, Elizabeth B., *Child Development*, 6th ed. (Tokyo : McGraw-Hill Kogakusha, 1978), p. 661.

² Morrow, W. R., and Wilson, R. R., "Family Relations of Bright High Achieving and Under Achieving High School Boys", *Child Development* 32 (1961) : 501-510.